

Paardenmarkt

OP WOENSDAG 13 SEPTEMBER
te Valkenburg Z.-H. 1950

VRIJE MARKT.

Sept 1950 Markt op Valkenburg.

De Valkenburgse markt was de eerste en enige, niet alleen in de graafschap Holland, maar ook in de andere Nederlanden. Geen wonder dan ook, dat oude schrijvers verhalen, dat uit alle landen van Europa, tot Spanje toe, ja zelfs uit Turkije, de kooplieden naar Valkenburg kwamen om daar handel te drijven.

Bij een schrijver uit het begin der 18de eeuw lezen wij: „onse Voorouderen getuijgen dat aldaar op eene marktijd voor omtrent hondert jaaren wel drie duizent paarden verkogt zijn geworden”. En inderdaad staat op een tollijst van het jaar 1554 een aanvoer van 3106 paarden geregistreerd.

51

Volgende week Woensdag houdt Valkenburg weer zijn paardenmarkt. Het is helaas waar: veel paarden zullen er wel niet meer komen, want na de oorlog liep het aantal aangevoerde paarden met inbegrip van veulen van ruim 200 terug tot een stuk of zeventig.

Maar toch zullen Woensdagmorgen de jongens weer vroeger opstaan dan anders, zullen de kramen aan de Castelpweg weer verrijzen, en zullen de inwoners in groepjes het draven en het in- en uitladen der paarden bekijken. En als wij dan achter de slaande staarten langs ons een weg banen en zo nu en dan blijven staan bij het loven en bieden van een paar handelaars, dan is het toch niet zo erg veel fantasie voor nodig om de sfeer aan te voelen, waar dit dorp eeuwenlang zijn paardenmarkt beleefd heeft.

Evenwel... er is in de loop der jaren ook veel veranderd. Dat blijkt wel uit allerlei oude archiefstukken en boeken, die ons verhalen van markten, die eeuwen geleden gehouden werden.

Het is niet te zeggen, wanneer de paardenmarkt in Valkenburg voor het eerst werd gehouden. Graaf Willem II, die in 1256 tijdens een tocht tegen de Friezen bij Hoogwoud door het ijs zakte en daar werd doodgeslagen, verleende in 1246 octrooi voor deze markt. Of hiervoor de paardenmarkt reeds lang bestond, is evenwel een vraag. Hoe dit ook mege zijn, sindsdien werd de paardenmarkt zo bekend, dat het de gewoonte werd de betaling van pacht en dergelijken vast te stellen tegen de tijd van deze markt, zoals al blijkt uit brieven uit het jaar 1305.

Tijdens de marktdagen, aanvankelijk acht dagen vóór en acht dagen ná Sint Lambrecht, was het in het dorp een drukte van belang. Wij lezen zelfs, „dat het getal der tenten en kramen van altherhande winkelwaaren en koopmanschappen, behalven die der paardetuijgen, zweepen, zadels en dergelijke, genoegzaam ontelbaar waren”.

Het dorp werd overstromd door

vreemdelingen, handelaars, scharrelaars en komedianten, die overal in het dorp probeerden onderdak te krijgen, voor zover ze niet zelf hun tenten meebrachten.

snee huishuur van f. 20 per jaar, die in die tijd gold, dan blijkt wel, dat dit bedrag van f. 2300 geen peuleschil was!

De oude bloei werd evenwel niet meer bereikt. Blijkbaar is de markt in later jaren zelfs in verval geraakt, want in een bekendmaking van de ambachtsheer van 1752 staat te lezen, dat voor de op 12 en 13 September 1752 te houden paardenmarkt grote verbeteringen zullen worden aangebracht om de oude glorie te herstellen; er komt een nieuw draafveld, er wordt een terrein ingeruimd voor het stallen van wagens, de folgelden voor aangevoerde paarden worden verlaagd en bovendien worden de volgende premies uitgelooft: een zilveren roskam voor de grootste aanvoer, een zilveren manekam voor de grootste aankoop, en een zilveren zweep voor de hardste draver en ten slotte wordt een boete van 1 zilveren ducaat ten gunste van de armen gesteld op het verschrikken van dravende paarden door hoed of stok.

Uit de rekeningen van de geïnde tollgelden blijkt, dat aan het eind van de 18de eeuw voor 200 tot 250 paarden tol betaald werd.

Het valt te begrijpen, dat zo'n markt voor de Valkenburgers heel wat gelooft opbracht, maar het is tevens duidelijk, dat omliggende plaatsen aan de ambachtsheer toestemming vroegen een paardenmarkt te mozen houden. Het lukte Voorschoten en Vlaardingen toe al vrij spoedig sterke concurrenten van Valkenburg te worden en het monopolie van dit dorp in de Nederlanden zo te doen verdwijnen.

In de 17de en 18de eeuw kregen hoelang hoe meer heerlijkheden en oover veel steden, overal in het land gelegen een paardenmarkt, dit alles zeer ten nadele van de Valkenburgers. De aanvoer liep terug tot een paar honderd paarden.

Toch bracht de paardenmarkt ook toe nog voldoende op aan de inwoners. Wanneer is het bijna zo ver gekomen, dat de ambachtsheer de markt wilde afschaffen, doch toen kwam het dorp in actie!

Wij lezen het resultaat in een contract van 1615 tussen de ambachtsheer aan de ene kant, en de burgemeester en enige boeren als vertegenwoordigers der inwoners aan de andere kant, waarin werd vastgelegd, dat de ambachtsheer „nu nimmermeer, nogte ten geenen tijden” de paardenmarkt af zal schaffen. Hiervoor moesten de gemeentenaren hem echter f. 2300 betalen! Zij mochten hierover wel zes jaar doen, maar als dit bedrag vergeleken wordt met de door

Op deze hoogte heeft de markt zich tientallen jaren kunnen handhaven.

Het is zoals wij schreven: als men Woensdag door de drukte van boeren handelaars en schoolkinderen langs de paarden loopt, kan men met een beetje fantasie de sfeer op de paardenmarkten van de voorbije eeuwen aanvoelen, al hoewel alleen op het Kerkplein nog wa paarden zullen staan; de handel is niet meer levendig. En de volgende dag zal er niet in de krant staan, zoals wij in een oude beschrijving lezen: „Dat op midden vant Marktvelde gehele ossen gebraden en bij stukken verkogt en gegeten wierden”.

Dat het overigens niet zo erg kalm toeging in die tijden kunnen wij opmaken uit de opmerking, „dat de wereld en darterheijd, geduerende den tijden van de vrijdom dezer Paardemarkt zeer overdadig is geweest, dat de verbodende Wetten en Ordonnantien op deze uitspreegheden, zulks niet magtig zijn geweest in te toomen of te beteugelen

Zo erg zal het dit jaar wel niet worden. En ook verwachten wij thans niet een gemeentebode door het dorp te zien lopen met aanplakbiljetten, waarin de burgemeester bekend maakt gelijk de baljuw in 1609 moest doen. „Dat mede opt Kerkhof des voor Dorpe geen biertappers, appelverkoopsters, kockbaksters, nog die he met draijborden, rijffelen of andere generen, zullen mogen voorstaen en heure neringe doen in hutten en daarbuijten”.